

Отримано: 11 лютого 2018 р.

Прорецензовано: 19 лютого 2018 р.

Прийнято до друку: 24 лютого 2018 р.

e-mail: avandreichenko@gmail.com

DOI: 10.25264/2311-5149-2018-8(36)-4-8

Андрейченко А. В. Основні напрями інноваційного розвитку безвідходного агропромислового виробництва. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2018. № 8(36). С. 4–8.

УДК: 338.43:504

JEL-класифікація: Q53

Андрейченко Андрій Вадимович,кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та управління
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова**ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БЕЗВІДХОДНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА**

У статті досліджено основні напрями інноваційного розвитку безвідходного агропромислового виробництва. Встановлено, що безвідходне агропромислове виробництво є процесом створення якісно нових інноваційних товарів. Розглянуто організаційні, економічні, законодавчі, соціально-психологічні, науково-технічні заходи, які необхідно застосувати для успішної реалізації інноваційної політики у сфері безвідходного агропромислового виробництва.

Ключові слова: АПК, безвідходне агропромислове виробництво, інновації, інноваційний розвиток.

Андрейченко Андрей Вадимович,кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и управления,
Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова**ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ БЕЗОТХОДНОГО АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА**

В статье исследованы основные направления инновационного развития безотходного агропромышленного производства. Установлено, что безотходное агропромышленное производство является процессом создания качественно новых инновационных продуктов. Рассмотрены организационные, экономические, законодательные, социально-психологические, научно-технические меры, которые необходимо принять для успешной реализации инновационной политики в сфере безотходного агропромышленного производства.

Ключевые слова: АПК, безотходное агропромышленное производство, инновации, инновационное развитие.

Andrii Andreichenko,PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Economics and Management,
Odessa I. I. Mechnikov National University**MAIN DIRECTIONS FOR THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF NON-WASTE AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION**

The article deals with the main directions for the innovative development of non-waste agricultural production. It is established that non-waste agricultural production is a process of qualitatively new innovative products creation. The organizational, economic, legislative, socio-psychological, scientific and technical measures, which should be used for successful implementation of innovation policy in the field of non-waste agricultural production are considered.

Key words: agro-industrial complex, non-waste agricultural production, innovations, innovative development.

Постановка проблеми. За даними Всесвітньої сільськогосподарської та продовольчої організації ООН, продовольче забезпечення населення світу у XXI столітті буде здійснюватися на базі інноваційних ресурсів і агротехнологій переважно в п'яти пріоритетних напрямках, одним із яких визнано істотне підвищення інвестицій у сільськогосподарську науку й інноваційний розвиток сільського господарства [1].

Перед Україною відкриваються широкі перспективи у зв'язку зі світовою продовольчою кризою, зростанням попиту на біопальне, відсутністю можливості розширювати посівні площі й нарощувати продуктивність сільського господарства основних аграрних країн [2, с. 70]. Актуальність інноваційної моделі розвитку АПК України зумовлюється як зростанням попиту на сільськогосподарську продукцію – основу продовольчої безпеки, розвитком ринку біопалива, так і стрімким впливом науки та нових технологій, що відбувся протягом останніх 20–30 років. Нові технології докорінно і швидко спонукали до піднесення рівня розвитку провідних вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Тому зволікання із впровадженням інновацій у виробництво є неприпустимим, оскільки спричинює гальмування його розвитку й економічну деградацію [3, с. 170].

Кінцевими цілями інноваційної політики щодо впровадження безвідходного агропромислового виробництва в Україні є створення умов для успішного розвитку інноваційної діяльності, прискорення науково-технічного розвитку, постійного організаційно-технологічного оновлення безвідходного виробництва в АПК. Для цього слід застосувати низку заходів реалізації інноваційної політики у сфері безвідходного агропромислового виробництва, дослідженню яких і присвячена представлена праця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інноваційного розвитку агропромислового виробництва ставала предметом вивчення таких науковців як Я. Білоусько, В. Готра, О. Дацій, О. Доброзорова, В. Іванишин, В. Ільчук, П. Саблук, В. Трегобчук, М. Однорог, Т. Шпомер та ін. Однак наявні розвідки достатньо не висвітлюють специфіку інноваційного забезпечення безвідходного агропромислового виробництва в Україні.

Мета дослідження полягає в розкритті організаційних, економічних, законодавчих, соціально-психологічних, науково-технічних заходів реалізації інноваційної політики у сфері безвідходного агропромислового виробництва.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності України спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг і збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних і світових науково-технічних досягнень. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 2011 р. [4], що визначає правові, економічні й організаційні засади формування цілісної системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні, до стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності на 2011–2021 рр. відносить серед іншого впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; технологічне оновлення та розвиток АПК; широке застосування технологій більш чистого виробництва й охорони навколишнього природного середовища.

Кінцевими цілями інноваційної політики щодо впровадження безвідходного агропромислового виробництва в Україні є створення умов для успішного розвитку інноваційної діяльності, прискорення науково-технічного розвитку, постійного організаційно-технологічного оновлення безвідходного виробництва в АПК. Для цього застосовують організаційні, економічні, законодавчі, соціально-психологічні, науково-технічні заходи реалізації інноваційної політики у сфері безвідходного агропромислового виробництва.

До *організаційних* заходів належать: розвиток інфраструктури з різними інноваційними формуваннями; інтеграція наукових організацій із підприємствами сфери АПК; створення регіональних і міжрегіональних інноваційно-технологічних центрів; сприяння взаємодії центру і регіонів у процесі розробки і реалізації інноваційної політики у сфері безвідходного агропромислового виробництва; розвиток інформаційно-консультаційних служб АПК; спрощення організаційних процедур інвестування інновацій у сфері безвідходного виробництва в АПК.

До *економічних* заходів належать: створення сприятливих економічних умов для реалізації інноваційних програм і проектів щодо впровадження безвідходного агропромислового виробництва; державне фінансування інноваційної діяльності у сфері безвідходного агропромислового виробництва; стимулювання вітчизняних і закордонних інвесторів, що вкладають кошти в безвідходне агропромислове виробництво з метою отримання постійних інвестицій; спрощення залучення інвестиційних коштів через інформованість інвестора про інноваційні розробки у сфері безвідходного виробництва в АПК.

До *законодавчих* заходів належать: розробка і прийняття законів, інших нормативних актів, зокрема довгострокової стратегії інноваційного розвитку безвідходного виробництва в АПК, задля закріплення напрямів і заходів інноваційного забезпечення безвідходного агропромислового виробництва, створення в країні сприятливого інвестиційного й інноваційного клімату.

До *соціально-психологічних* заходів належать: забезпечення усвідомленості всіма суб'єктами господарювання в АПК ролі інновацій у розвитку безвідходного агропромислового виробництва; стимулювання працівників наукових і науково-дослідних установ (наукові установи НААН, міністерств і відомств агропромислового сектору; науково-дослідні частини ВНЗ, проектно-технологічні інститути міністерств і відомств) до розробки інновацій у сфері безвідходного агропромислового виробництва; стимулювання державних і приватних суб'єктів господарювання до впровадження безвідходного агропромислового виробництва; стимулювання до впровадження у практику господарювання АПК безвідходних технологій шляхом підвищення зайнятості населення, створення нових робочих місць, задоволення потреб населення у високоякісній продукції, підвищенні рівня життя.

До *науково-технічних* заходів належать: пошук та оцінювання доцільності застосування вітчизняних та зарубіжних безвідходних технологій в АПК; підвищення ефективності використання потужностей підприємств для впровадження безвідходного агропромислового виробництва.

Наголосимо, що наука та наукомісткі безвідходні технології є основою розвитку ефективної господарської діяльності у сфері АПК. Науці як генератору науково-технічного розвитку агропромислової

промисловості, що забезпечує його постійне техніко-технологічне та соціально-економічне оновлення, належить ключова роль у реалізації інноваційної політики в напрямі модернізації АПК. Наукове забезпечення є найголовнішою умовою реалізації завдань, що відповідають концепції безперервності інноваційного циклу «фундаментальні дослідження – пошукові науково-дослідні роботи – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи – виробництво – ринкова реалізація» [5, с. 54]. Тому так важливо інтенсифікувати дослідження й інноваційні розробки щодо створення нових безвідходних технологій агропромислового виробництва.

Агропромислове виробництво, зокрема й безвідходне, будучи єдиним системоутворювальним «організмом», що має складну структуру технологічного обороту й залежить від багатьох факторів (природних, біологічних, матеріально-технічних трудових, земельних тощо), особливо потребує адекватного стабільно функціонуючого організаційно управлінського механізму фінансової підтримки [6, с. 173].

О. І. Дацій виділяє такі заходи, необхідні для фінансового забезпечення інноваційного розвитку агропромислового комплексу, що є справедливим і для сфери безвідходного агропромислового виробництва: сконцентрувати капітал на пріоритетних напрямках розвитку, зокрема освіти, науці, прогресивних технологіях, підприємницькій активності на ринку наукомісткої продукції;

– забезпечити організацію конкурентоспроможного виробництва аграрно-продовольчої продукції, що можливо завдяки концентрації інвестицій у пріоритетних сферах, зокрема здійсненню інвестицій у розвиток людського капіталу, що є основою вироблення і впровадження нових знань організаційного, технологічного, економічного, екологічного спрямування;

– переорієнтувати інвестиції в розвиток галузей сільського господарства з порівняно високою інтенсивністю виробництва (льонівиробництво, хмелярство, цукробурякове виробництво, скотарство, вівчарство), що нині потребують якнайшвидшого відродження на новій техніко-технологічній основі, забезпечують створення додаткових робочих місць на селі та виробництво імпортозамінних товарів;

– використовувати технології глибокої переробки сільськогосподарської продукції та виготовлення нових продуктів;

– інвестувати в розвиток сільськогосподарського машинобудування для виробництва мобільних технічних засобів і обладнання, зокрема для «малого» поля, невеликих молочних ферм із міні-цехами для переробки молока і виготовлення широкого асортименту якісної молочної продукції, що також дозволить створити робочі місця на селі, збільшити обсяг валової продукції та надходжень до бюджету;

– впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти будівництва потужностей для приймання та зберігання сільськогосподарської продукції, зокрема, із залученням іноземних кредитів для придбання обладнання й об'єктів інфраструктури;

– впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти будівництва промислових об'єктів із переробки енергетичних продуктів і виробництва біопального, що сприятиме випуску альтернативних видів екологічно чистого пального й зменшенню залежності країни від імпорту енергоносіїв, утилізації надлишків виробленої сільськогосподарської продукції та проміжної продукції промислового виробництва, створенню нових робочих місць, збільшенню доходів сільського населення та надходжень до бюджету [2, с. 70–71].

Зауважимо, що одним із найважливіших механізмів функціонування безвідходного агропромислового виробництва в розвинених країнах Заходу є венчурне (ризикове) фінансування. Інтерес до венчурного фінансування зростає через три основні причини. По-перше, в ряді випадків інвестори отримали реальний дохід, що багаторазово перевершував потенційну прибутковість традиційних кредитно-фінансових операцій. По-друге, специфіка об'єктів фінансування високоризикових проектів дала поштовх розвитку особливих методів управління, що сприяють мінімізації інвестиційних ризиків. По-третє (і це, напевно, найголовніше з макроекономічного погляду), венчурний механізм дав можливість фінансування нових інноваційних ідей і розробок на початкових (доринкових) етапах їх реалізації [7, с. 74].

Венчур, як джерело фінансування, має ряд принципових відмінностей від інших механізмів інвестування. По-перше, необхідні інвестиції можуть надавати без гарантованого забезпечення матеріальними чи нематеріальними активами. По-друге, венчурна схема фінансування передбачає активну участь інвестора в управлінні проектом на всіх етапах його реалізації, починаючи з вибору напрямів інвестування, закінчуючи забезпеченням ліквідності акцій створеної компанії. На певному етапі інвестор може продати свою частку акцій та отримати прибуток від розміщення коштів. Водночас, якщо проект не буде фінансово успішним, інвестор може претендувати тільки на частину активів компанії, пропорційно його частці в статутному капіталі. Застосування венчурного капіталу дає інвестору істотно більшу можливість отримати прибуток, ніж у разі розміщення фінансових ресурсів на банківських депозитах чи вкладанні їх у державні цінні папери. Венчурний капітал можуть надавати як великі венчурні фонди, так і приватні інвестори [8, с. 164].

Фонди венчурного капіталу об'єднують ресурси низки інвесторів: корпорацій, приватних осіб, добровільних фондів, державних і приватних пенсійних фондів, самих венчурних капіталістів. Залучені кошти можуть принести високі прибутки протягом 5–7 років.

У контексті розгляду фінансових факторів формування інвестиційної політики у сфері безвідходного виробництва в АПК, окрему увагу слід зупинити на стані інвестиційного клімату в Україні, що є одним із основних чинників, що впливають на обсяг надходження інвестицій у сферу безвідходного агропромислового виробництва.

Інвестиційна діяльність не можлива без створення ефективних стимулів, які б сприяли залученню матеріальних і фінансових ресурсів, відзначає П. Т. Саблук [9, с. 188]. В. Ільчук, Т. Шпомер влучно відзначають, що аграрна сфера може сподіватися на значні обсяги іноземних інвестицій у разі виваженої інвестиційної політики держави та створення сприятливих умов для інвестування. Аналіз стану та динаміки розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України показав тенденцію до її згортання, що свідчить про непривабливість інвестиційного клімату в аграрній сфері, нерозвиненість інфраструктури аграрного ринку, брак інституційної підтримки та недосконалість інноваційно-інвестиційної політики держави. Вихід аграрної сфери України з кризового стану можливий за умов пошуку та залучення нетрадиційних джерел інвестування інновацій, упровадження спеціального режиму інвестиційної діяльності в галузі сільського господарства, запровадження всебічної державної підтримки аграрних підприємств, створення сприятливих умов для розвитку аграрного бізнесу [10, с. 114–115].

О. Г. Шпикуляк підкреслює, що важливим аспектом інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки України є інноваційна діяльність як фактор забезпечення економічного розвитку. Інноваційний процес в агропромисловому виробництві можна охарактеризувати двома основними рисами: його базовою основою є нова наукова ідея – джерело нововведення, що в ході інноваційного процесу розробляється більш детально, проходить технічну апробацію та впроваджується у виробництво; головним критерієм успіху інноваційного процесу є суспільна необхідність і значущість його результатів. Необхідно підкреслити, що в умовах ринку недостатньо запропонувати інновацію – вона ще має бути успішно реалізована на ньому.

Залученню іноземних інвестицій для розвитку безвідходного агропромислового виробництва в Україні повинні сприяти такі заходи: мобілізація коштів усіх джерел інвестиційних ресурсів, їхнє ефективне використання; інтеграція України в європейські й світові природоохоронні процеси; формування відповідних умов та ефективної системи залучення іноземних інвестицій як в економіку України загалом, так і охорону довкілля й використання природних ресурсів; активізація інвестиційної діяльності та формування привабливого інвестиційного іміджу України [12, с. 247].

Слід погодитися з тим, що інноваційна діяльність не повинна бути поодиноким актом упровадження будь-якого нововведення, а стратегічно орієнтованою системою заходів із розробки, впровадження, освоєння, виробництва, комерціалізації й аналізу ефективності інновацій. Інноваційна діяльність будь-якого суб'єкту господарювання має спиратися на результати маркетингових досліджень і охоплювати науково-технічні розробки, інженерну підготовку виробництва, організаційні та фінансові фактори формування інвестиційної політики тощо [5, с. 52].

Від рівня інноваційно-інвестиційного розвитку безвідходного агропромислового виробництва залежить загалом не тільки конкурентоспроможність суб'єктів господарювання України, місце держави в міжнародній науково-технічній співпраці, а й рівень національної безпеки України. Так, у Законі України «Про основи національної безпеки України» від 2003 р. [13] однією із загроз національним інтересам і національній безпеці України в економічній сфері визначено зниження інвестиційної й інноваційної активності, науково-технічного й технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку.

В умовах прискорення глобалізаційних та інтеграційних процесів забезпечити стабільний і сталий розвиток національного АПК можна лише за умови, що цей розвиток здійснюватиметься на основі інноваційно-інвестиційної моделі. Органічне поєднання інноваційної й інвестиційної політики, вкладання все більших коштів у сучасні інноваційні технології і виробництво інноваційних продуктів слід розглядати як найважливішу передумову ефективного функціонування вітчизняного сільського господарства й інших галузей АПК у відкритому конкурентному середовищі [14, с. 104].

Висновки. Отже, безвідходне агропромислове виробництво є процесом створення якісно нових інноваційних товарів. Ефективний і сталий розвиток суб'єктів безвідходного агропромислового виробництва можна досягнути завдяки масштабному використанню інновацій, що забезпечують стратегічні конкурентні переваги на ринку. Інновації є одним із найважливіших чинників розвитку економіки в глобальному масштабі. Соціально-економічний розвиток держави, її конкурентоспроможність на світових ринках забезпечуються, насамперед, наявністю розвинутої національної інноваційної системи.

Інноваційний шлях розвитку безвідходного агропромислового виробництва в Україні вимагає підвищення відповідальності держави за вибір і реалізацію стратегії інноваційно-інвестиційного забезпечення безвідходного виробництва в АПК; матеріально-технічне переозброєння наявного агропромислового виробництва; ефективність інтеграційних процесів у вітчизняних та міжнародних мережах у сфері безвідходного агропромислового виробництва; підвищення інноваційної активності суб'єктів господарювання

всіх рівнів, учених і працівників науково-дослідних установ; концентрацію спільних зусиль держави, бізнесу та науки у створенні, а також освоєнні принципово нових, конкурентоспроможних технологій і продуктів безвідходного агропромислового виробництва.

Багатогранна проблематика інноваційного забезпечення безвідходного агропромислового виробництва потребує подальшого детального розгляду основних напрямів державної інноваційно-інвестиційної політики щодо впровадження безвідходного агропромислового виробництва в Україні.

Література:

1. Офіційний сайт ФАО. URL: <http://www.fao.org/home/tu/> (дата звернення: 12.02.2018).
2. Дадій О.І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. №1. С. 65–76.
3. Яценко О.В. Особливості управління потенціалом конкурентоспроможності та сталого розвитку сільських регіонів України. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки*. 2012. Вип. 31(1). С. 168–176.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 05.12.2012 № 3715-17 // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 15.02.2018).
5. Продовольчий комплекс України: стан і перспективи розвитку в умовах економічної глобалізації : кол. монографія за ред. д.е.н., проф. Дейнеко Л.В. Київ, 2004. 121 с.
6. Готра В.В. Формування державних пріоритетів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку АПК України в умовах євроінтеграції : дис... д-ра екон. наук. Київ, 2015. 395 с.
7. Дагаев А. Венчурний бізнес: управление в условиях кризиса. *Проблемы теории и практики управления : Международный журнал*. 2003. № 3. С. 74–80.
8. Однорог М.А. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств: дис...канд. екон. наук. Київ, 2013. 213 с.
9. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Науково-популярні нариси у трьох томах. Т. III. Формування наукової ринкової школи економістів-аграрників. Київ, 2001. 486 с.
10. Ільчук В., Шпомер Т. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК : сучасний стан і проблеми розвитку // *Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/areis_2017_3_1_11 (дата звернення: 14.02.2018).
11. Шпикуляк О.Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. 2011. № 12. С. 109–116.
12. Левандівський О.Т. Особливості інвестиційного забезпечення АПК. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2012. Вип. 8 (2). С. 242–248.
13. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15/card2#Card> (дата звернення: 15.02.2018).
14. Трегобчук В.М. Актуальні проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку національного агропромислового комплексу. *Наука та інновації*. 2006. Т. 2. № 5. С. 94–104.